

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΞΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ
ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

6

1909

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ÉDITIONS

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ★

BAS. N. GRÉGORIADÈS

ΚΑΙ ΑΛΛΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΩΝ

Εἰς συμπλήρωσον τῶν γραφέντων ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνημονι Τόμῳ Δ' σ. 385 κ. ἐ. περὶ τῶν εἰκόνων τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου καὶ ἐν Τόμῳ Γ' σ. 279 κ. ἐ. περὶ τῶν τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου σκόπιμον κρίνω νὰ προσθέσω τὰ ἑξῆς.

Ἐν τῷ μουσεῖῳ τῶν χαλκογραφιῶν (Kupferstichkabinet) τοῦ Βερολίνου ἀπόκειται χαλκογραφία εἰς φύλλον, ἔχουσα ὕψος 0,245, πλάτος δὲ περίπου 0,195 καὶ ἀγορασθεῖσα τῷ 1879, φέρουσα δ' ἐπιγραφὴν *El gran Turco*, ἥτοι ὁ Σουλτάνος, ἧς ἀπότυπον παραθέτω ἐνταῦθα.

Περὶ τῆς εἰκόνος ταύτης ἔγραψε διὰ μακρῶν τῷ 1881 ὁ F. Lippmann¹, ἀποδειξας, ὅτι οὐχὶ τὸν Μωάμεθ παριστάνει,

¹ Unbeschriebene Blätter des XV. bis XVII. Jahrhunderts im Kupferstichkabinet ἐν τῷ Jahrbuch der königlich preussischen Kunstsammlungen. Ἐν Βερολίῳ. 1881 Τόμ. Β' σ. 215 κ. ἐ. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἀναπαριστᾷ καὶ παρὰ τῷ *Delaborde* *La gravure en Italie avant Marc-Antoine*. Ἐν Παρισίῳ, 1883 σ. 147.

ἀλλὰ τὸν Ἰωάννην Η΄ Παλαιολόγον. Παρέχω δ' ἐνταῦθα εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Νέου Ἑλληνομνημονοῦ ἐν ἐπιτομῇ τὰ ἐπιχειρήματ' αὐτοῦ.

Ἡ εἰκὼν φαίνεται προερχομένη ἐκ τῆς βορείου Ἰταλίας καὶ δεικνύει στοιχεῖα τῆς σχολῆς τῆς Παδούης καὶ τῆς Βενετίας· ἀλλὰ δὲν εἶνε εὐκολος ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῆς προελεύσεως αὐτῆς. Οὐχ ἦττον θὰ ἠδύνατο νάποδοθῆ οὐκ ἄνευ δισταγμῶν εἰς τὸν Nicoletto da Modena, ἀκμάσαντα περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος. Ὅπως δῆποτε δὲ ἡ εἰκὼν φαίνεται χαραχθεῖσα περὶ τὴν ἐβδόμην δεκάδα τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος.

Μόνος δὲ νοούμενος σουλτάνος εἶνε Μωάμεθ ὁ πορθητῆς, οὐχὶ δὲ τυχὸν ὁ Βαγιαζίτ Β΄ ἢ ὁ Σελίμ Α΄, ὧν ἄλλως δὲν ἔχομεν μεμαρτυρημένας εἰκόνας. Παραβάλλοντες δὲ τὴν εἰκόνα ταύτην πρὸς τὴν τοῦ Μωάμεθ τὴν ζωγραφηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Gentile Bellini¹ καὶ τὰς ἐν τοῖς μεταλλίοις τοῦ Costanzo² καὶ Bertoldo, οὐδεμίαν εὐρίσκομεν πρὸς αὐτὰς ὁμοιότητα. Ἀπ' ἐναντίας δὲ κατὰ τὰ ὑποδειχθέντα εἰς τὸν Lippmann ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Grimm μεγίστη εἶνε ἡ ὁμοιότης τῆς ὑπ' ὄψιν εἰκόνας πρὸς τὴν τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου κατὰ τὸ μετάλλιον τοῦ Βικτωρος Πισάνου³.

Ἐχομεν λοιπὸν ἐνταῦθα κατὰ τὸν Lippmann ἀντίγραφον τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου κατὰ τὸ μετάλλιον τοῦτο ἐν μεγεθύνσει. « Παρατηροῦμεν τὰ αὐτὰ ἰσχνὰ καὶ ἄτονα χαρακτηριστικὰ, τὴν ὀξεῖαν καὶ ἐν τῷ μέσῳ κυφὴν ῥίνα, τὴν μα-

¹ Ἴδε αὐτὴν προχείρως ἐν τῇ ἐμῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος Τόμ. Γ' σ. 934. Πρὸς καὶ τὴν ζωγραφίαν τὴν παριστάνουσαν τὸν Μωάμεθ καὶ τὸν πατριάρχην Γεννάδιον καὶ ἀποβιδομένην ὁμοίως εἰς τὸν Bellini αὐτόθι σ. 990. Πρὸς. *Thiasne Gentile Bellini et sultan Mohamed II. Ἐν Παρισίοις. 1888 σ. 37.*

² Ἴδε αὐτὴν προχείρως ἐν Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος Τόμ. Γ' σ. 985, ὅπου ἐκ παραδρομῆς φέρεται τὸ ὄνομα τοῦ Πισάνου ἀντὶ τοῦ τοῦ Costanzo, ὅπερ ὀρθῶς ἐσημείωσα ἐν τῇ Προκηρύξει τοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ ἀνδριάντος Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ἐνθα καὶ ἀπετυκίσθη ἡ αὐτὴ εἰκὼν καλλιτεχνικώτερον.

³ Ἴδε αὐτὸ ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνημονίῳ Τόμ. Δ' σ. 393 καὶ ἐν Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος Τόμ. Γ' σ. 859 καὶ 860.

κράν, ἀκιδωτὴν καὶ μέρος τοῦ ἄνω χεῖλους γυμνὸν ἀφίνουσαν γενειάδα. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ μεταλλίου τὸ κύριον μέρος τῆς κόμης σχηματίζεται εἰς τρεῖς κορυμβώδεις βοστρύχους, ἐν δὲ τῇ ἡμετέρᾳ εἰκόνι οὗτοι διαλύονται εἰς μακρὰς κυματοειδεῖς δέσμιας, αἵτινες, καθ' ἃ οἱ βόστρυχοι τοῦ μεταλλίου, καταπίπτουσιν εἰς μῆκος μέχρι τοῦ τραχήλου. Καὶ τὸ κάλυμμα δὲ τῆς κεφαλῆς ὡς πρὸς τὸ κύριον αὐτοῦ σχῆμα εἶνε ταῦτό καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ μεταλλίου τοῦ Πισάνου. Ὁ ὑψηλὸς ὀξὺς πῖλος, ὃν φέρει ἐπὶ τούτου ὁ Ἰωάννης, οἷον πολλάκις εὕρισκομεν ἐν Ἰταλικαῖς εἰκόσι τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ ὅστις συνίστατο ἐκ μαλακοῦ χροανοειδοῦς πιλήματος, ἔχοντος τὸ κατώτερον ἄκρον ἀναπεπταμένον καὶ ἀποτελοῦν ἀνεστραμμένον γυρον, ἀπολήγοντα ἔμπρὸς αὐτόχρομα οἰκνεῖ εἰς πέτασον, μετεσχηματίσθη ἐν τῇ χαλκογραφίᾳ ἐπὶ τὸ φανταστικώτερον καὶ ἐπεκαλύφθη διὰ πλουσίων κοσμημάτων. Ἐθεώρησε δ' ὁ τεχνίτης προσφυῆς νὰ ἐπιθέσῃ ἔμπροσθεν δράκοντα, ἔχοντ' ἀγρίως ἀνυψωμένους τοὺς προσθίους πόδας. Καὶ τὸ ἔνδυμα δὲ, ὅπερ ἐπὶ τοῦ μεταλλίου εἶνε λεῖον, παρουσιάζεται ἐνταῦθα κεκοσμημένον διὰ ποικιλιμάτων. Καὶ ἡ μὲν διαγραφὴ τῆς κεφαλῆς ἐν τῇ χαλκογραφίᾳ ἀφίσταται παρὰ πολὺ τῆς λεπτότητος ἣν ἔχει ἡ κεφαλὴ ἐν τῷ μεταλλίῳ, ὅπερ ὁ Πισάνος ἐσχέδιασε κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1438-1439 παρουσίαν τοῦ Ἰωάννου ἐν Ἰταλίᾳ· ἀλλ' οὐχ ἤττον εἶνε ἀπαραγνώριστος ἡ συμφωνία τῶν δύο εἰκόνων ».

Κατὰ ταῦτα, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Lippmann, ὁ ἀμαθὴς Ἰταλὸς χαλκογράφος συνέχυσεν τὸν Ἰωάννην Παλαιολόγον καὶ τὸν Μωάμεθ, πλανηθεὶς πιθανῶς ἐκ τῆς γνώσεως, ὅτι ὑπῆρχον μετάλλια παριστάνοντα τὸν σουλτᾶνον, ἐκλαβὼν δὲ τοιοῦτο καὶ τὸ τοῦ Πισάνου, οὗ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν ὑπέλαβεν ὡς τουρκικὴν, καὶ γινώσκων μόνον, ὅτι ὁ ἐπ' αὐτοῦ παριστανόμενος ἦτο ἡγεμὼν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἄρα συγχύσας αὐτὸν μετὰ τοῦ Τούρκου πόρθητοῦ.

Ἡ δὲ σύγχυσις αὕτη δὲν παρατηρεῖται ἐν μόνῃ τῇ περὶ τῆς

ὁ λόγος ἰταλικῆ χαλκογραφία, ἀλλὰ καὶ ἀλλαγῶ εὐρίσκομεν αὐτὴν κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα. Οὕτως ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ William Mitchell ἐν Λονδίῳ ἀπόκειται κακότεχνος γερμανικὴ ξυλογραφία, γενομένη περίπου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1470 καὶ 1480 καὶ φέρουσα ἐπιγραφὴν Der turgisch kayser, ἣτις εἶνε, καθ' ἃ φαίνεται, ἀπότυπον τῆς χαλκογραφίας, περὶ ἧς ἀνωτέρω ὁ λόγος, ἀλλὰ κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν.

Ἐπ' ἰσῆς δ' ἐν τῷ τοῦ *Hartmann Schedel medici Norimbergensis Liber chronicarum*, οὗ ἡ ἐν Νυρεμβέργῃ τῷ 1493 ἐκδοσις ἔχει κοσμηθῆ δι' εἰκόνων ὑπὸ τοῦ Wolgemut καὶ Pleydenwurff, εὑρηται ἐν σ. CCLVI⁶ εἰκὼν ἐπιγραφομένη *Machomet der Türcken Kayser*, ἣν παραθέτω ἐνταῦθα.

Αὕτη δὲ, καθ' ἃ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Lippmann, ἐχάρθη κατὰ τὸ μετάλλιον

τοῦ Πισάνου μετὰ τῆς κυριωτάτης διαφορᾶς, ὅτι ὁ ὑποτιθέμενος Μωάμεθ εἶν' ἐστραμμένος πρὸς τὰριστερὰ τῷ ὀρῶντι, ἐν ᾧ ὁ Πισᾶνος ἐχάραξε τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου πρὸς τὰ δεξιὰ. Αἱ δὲ ἄλλαι ἀπὸ τοῦ μεταλλίου διαφοραὶ εἶνε, ὅτι οἱ εἰκονογράφοι τῆς Νυρεμβέργης προσέθηκαν εἰς τὸν ὡς Μωάμεθ εἰκονισθέντα Ἰωάννην Παλαιολόγον σχῆπτρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ καὶ τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ ὅτι τὸν πῖλον περιεκόσμησαν διὰ τοῦ στέμματος, καθ' ἃ ἄλλως καὶ διαφέροντά τινα ἔκτυπα τοῦ μεταλλίου τοῦ Πισάνου.

¹ *Heiss* Les médailleurs de la Renaissance. Τεύχος α' Vittore Pisano. Ἐν Παρισίοις. 1881 σ. II παρὰ τῷ *Lippmann* ἐνδ' ἀν. σ. 218.

Κατὰ δὲ τὰλλα ἢ ἀντιγραφή τῆς εἰκόνας τοῦ μεταλλίου εἶνε πιστὴ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Schedel.

Ἄλλας δὲ εἰκόνας τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου ἔχομεν νὰ καταλέξωμεν τὰς ἐξῆς δύο, πρῶτον μὲν τὴν ἀπὸ τινος χρυσοβούλλου τοῦ αὐτοκράτορος, δεύτερον δὲ τὴν ἐν τινι κώδικι τῆς μονῆς Σινᾶ.

Καὶ τὸ μὲν χρυσόβουλλον, ἐκδεδομένον τῷ 1433, ἀπόκειται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Βατικανοῦ (arm. II, caps. 2, αρ. 8) τὴν δ' ἐξ αὐτοῦ ἐκκρεμαμένην χρυσὴν βούλλαν, ἧς τὸ ἕτερον μέρος παριστάνει τὸν ἐκδόντα τὸ χρυσόβουλλον αὐτοκράτορα, ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Schlumberger¹, παρ' οὗ παραλαμβάνων παραθέτω ἐνταῦθα. Εἰκονίζεται δ' ἐν τῇ ὄψει ταύτῃ τῆς χρυσῆς βούλλης ὁ αὐτοκράτωρ ὄρθιος, τρέφων μακρὸν γένειον καὶ φέρων τὴν ἐπίσημον βασιλικὴν στολὴν, κρατῶν δὲ διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς τὸ σταυροφόρον σκῆπτρον, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς εἰλητάριον, παριστάνον βεβαίως αὐτὸ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδεδομένον χρυσόβουλλον. Ἡ τε δὲ τεχνοτροπία τῆς σφραγίδος καὶ ὁ ρυθμὸς τῶν γραμμᾶτων $\overline{\text{ΙΩ}} \overline{\text{ΕΝ}} \overline{\text{ΧΩ}} \overline{\text{ΑΥΤΩ}} \overline{\text{ΚΡΑΤΩΡ}} \overline{\text{Ο}} \overline{\text{ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ}}$ ἐνθυμίζουσι ἐν τῷ καθ' ὄλου τὰς δύο ὑπ' ἐμοῦ ἄλλοτε δημοσιευθεῖσας σφραγίδας τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου².

Τῆς δὲ ἄλλης εἰκόνας τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου τὴν ἐν τῇ μονῇ Σινᾶ ὑπαρξίν ἐγνώρισέ μοι κατὰ Μάρτιον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁ ἐπιμελητὴς τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βι-

¹ Bulles d'or byzantines conservées aux archives Vaticanes ἐν τῇ Revue numismatique τῶν Παρισίων Σειρᾶς Γ' Τόμ. 1B' (1894) σ. 198 καὶ Πίν. IV ἀρ. 4.

² Νέου Ἑλληνομημέμονος Τόμ. Α' σ. 416 καὶ 418. Τόμ. Β' Πίν. Δ' ἀρ. 1 καὶ 2.

βιβλιοθήκης κ. Θ. Βολίδης, δεξίς καὶ ἐφωτογράφησε τὴν εἰκόνα ταύτην κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1904-5 ὑπ' αὐτοῦ γενομένην διατριβὴν ἐν τῇ μονῇ χάριν μελέτης τῶν ἐν αὐτῇ κωδίκων. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὄρους Σινᾶ δυστυχῶς αἱ φωτογραφικαὶ αὐτοῦ πλάκες, ὧν τινες ἦσαν ἰσως βεβλαμμένοι καὶ πρὸ τῆς χρήσεως, ἔπαθον τοιαύτην βλάβην, ὡστ' αἱ πλείσται κατέστησαν ἄχρηστοι. Οὐχ ἤττον, μαθὼν τὸ ἐμὸν ἐνδιαφέρον, παρεκάλεσε δι' ἐπιστολῆς τὸν χάριν μελετῶν εἰς τὸ Σινᾶ μεταβάντα τὸ ἔαρ τοῦ 1909 ἐκ Μονάχου ἱατρὸν κ. Ὅθωνα Billinger, ὅπως φωτογραφήσῃ τὰς δύο ἐν τῷ κώδικι εἰκόνας τῶν Παλαιολόγων, ἀλλ' ἄγνωστον εἶνε μέχρι τοῦδε ἂν ἡ ἐπιστολὴ αὐτοῦ περιῆλθεν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον καὶ ἐξετελέσθη ἡ φιλικὴ παραγγελία.

Ἔχουσι δὲ τὰ τοῦ κώδικος καὶ τῆς εἰκόνας ταύτης ὡδε κατὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Βολίδου·

« Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ, ἣν ἐπεσκέφθην κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1904-1905 κατ' ἐντολὴν τῆς ἐν Μονάχῳ Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ὑπάρχει χειρόγραφον ἐπὶ περγαμηνῆς τοῦ ἔτους 1242 ἐπιγραφόμενον « Σύνοψις » καὶ περιέχον τὸ Ψαλτήριον, τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια, τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, τὸν Κανόνα καὶ τοὺς Οἴκους τῆς Θεοτόκου, τὸν Παρακλητικὸν κανόνα κτλ. Ἡ γραφὴ εἶνε λεπτοτάτη καὶ δίστηλος, κοσμεῖται δ' ὑπὸ πλείστων εἰκόνων ἐγχρωμῶν, ὁλοσελίδων καὶ ἡμισελίδων, δι' ὧν εἰκονίζονται τινες τῶν Προφητῶν, οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταὶ, διάφοροι σκηναὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ πρόσωπα ἁγίων, ἐν οἷς καὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἑλένης. Αἱ τελευταῖαι εἶνε βεβαίως γνωστόταται ἀλλαχόθεν. Ἀλλ' αἱ εἰκόνας, αἵτινες ἔχουσι μεγίστην ἱστορικὴν σπουδαιότητα τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἐγράφησαν ὑπὸ συγχρόνου χειρὸς πρὸς τοὺς εἰκονιζομένους, εἶνε ὁλοσελίδος τοῦ Μιχαὴλ καὶ Ἰωάννου τῶν Παλαιολόγων, φε-

ρόντων ἐπὶ κεφαλῆς πλατύγυρον πῖλον καὶ μετὰ περισσῆς ἐν γένει τέχνης ἐξειργασμένα.

Τὸ ἐν λόγῳ πολύτιμον χειρόγραφον δὲν περιλαμβάνεται ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ κ. V. Gardthausen, ἔλαβε δὲ μετὰ ταῦτα τὸν ἀριθμὸν 1417. Εὐτυχῶς ἀναγράφεται ἐν τέλει τὸ τε ὄνομα τοῦ βιβλιογράφου καὶ τὸ ἔτος τῆς γραφῆς· Θεόδωρος Ἀναγνώστης ἀμαρτωλὸς ὁ Τριχᾶς ἔτος ςψν (= 1242).

Τὴν δὲ προέλευσιν τοῦ χειρογράφου μαρτυρεῖ ἡ ἐξῆς ἐν ἀρχῇ αὐτοῦ σημείωσις· 1781 Νοεμβρίου 14 παραγενόμενοι εἰς Βασιλεύουσαν καὶ γενόμενοι κατὰ τὴν νῆσον Χίον ἐδωρήσατο ἡμῶν τὸ παρὸν ὁ ἐκεῖσε διατελῶν ἐπίτροπός μας μισερ Τζωριτζῆς Πετροκόκκινος, τὸ ὁποῖον ἐγράφη ἔτος ἀπὸ δημοθυρίας, ὡς φαίνεται ἐν τῷ τέλει, ςψν ὥστε εἶναι χρόνοι ἀπερασμένοι ἀφ' οὗ ἐγράφη 541.

Ἄρχιεπίσκοπος Σιναίου Κύριλλος ἡ.

Ἐν τέλει δὲ σημειωθήτω, ὅτι περὶ τοῦ σιναΐτικοῦ τούτου κώδικος καὶ τινων ἄλλων ἔγραψε διὰ βραχείων ὁ Ῥῶσος κ. V. N. Benesenie, ὅστις μετέβη εἰς τὸ Σινᾶ τῷ 1908, ὑποστηρικθεὶς ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς ῥωσικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς ἀκαδημίας ταύτης 1908 ἀρ. 14 σ. 1145 κ. ἔ. Καὶ λυποῦμαι μὲν μὴ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ τεῦχος τοῦτο, ἀλλ' ἔκ τινος σημειώσεως τοῦ μακαρίτου Κρουμβάχερ περὶ τῆς πραγματείας ταύτης¹ δύναται νὰ προστεθῇ εἰς τὰνωτέρω, ὅτι κατὰ τὸν κ. Benesenie ἡ τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου εἰκὼν εἶνε μεταγενέστερον ἐπικεκολλημένη εἰς τὸν κώδικα, εἶνε δὲ τέχνης λεπτοτάτης, ἐμφαινούσης Ἰταλικὴν ἐπίδρασιν, εἰ μὴ καὶ αὐτόχρημα φιλοτέχνησιν αὐτῆς ἐν αὐτῇ τῇ Ἰταλίᾳ.

Πρὸ ἐνός καὶ ἡμίσεος ἔτους ὁ κ. N. Βλαχογιάννης ἐδώρη-

¹ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. ΙΗ' (1909) σ. 713.

σέ μοι τὴν ἐνταῦθα ἐν μικροτέρῳ σχήματι ἀναδημοσιευομένην εἰκόνα, ἔχουσαν διαστάσεις $0,170 \times 0,14$ καὶ φέρουσαν ἄνω ἐπιγραφὴν Constantin Paleologue, dernier empereur de Constantinople. Chapitre 29 Ὅπισθεν δὲ τῆς εἰκόνας ὑπάρχει

κείμενον ἱστορικὸν γαλλιστί, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ μέγεθος τῆς εἰκόνας, ἀλλ' ἀποκεκομμένον ἐκ βιβλίου σχήματος μεγαλειτέρου. Τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα δεικνύουσι τοὺς χαρακτῆρας τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος. Ἐκ τῶν τεκμηρίων τούτων κατωρθώθη γὰρ εὐρεθῆ, ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη, ἦν ὁ κ. Βλαχογιάννης εἶχεν ἀποκτη-

σει ἐν Λονδίῳ, ἦτο ἀπεσπασμένη ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ *André F. Thevet Les vrais portraits et vies des hommes illustres grecs, latins et payens, anciens et modernes, recueil- liz de leur tableaux, livres, medalles antiques et modernes*. Σύγκειται δὲ τὸ βιβλίον ἐκ δύο τόμων εἰς φύλλον συμπεπηγμέ- νων εἰς ἓνα καὶ ἐκδομένων ἐν Παρισίοις τῷ 1584. Ἀνετυπώθη δὲ τὸ κείμενον ἄνευ τῶν εἰκόνων τῷ 1670 εἰς ὀκτὼ τομίδια σχή- ματος 12^{ου} ὑπὲρ τὴν ἐπιγραφὴν *Histoire des plus illustres et savants hommes de leurs siècles*. Ἡ δὲ ἡμετέρα εἰκὼν εὐρί- σκεται ἐν σ. 291 τῆς πρώτης ἐκδόσεως (*Livre IV, chapitre 29*). Ἡ προέλευσις τῆς εἰκόνος ταύτης, οὐδαμῶς οὐσης πιστῆς, ἀλλ' ἐσχεδιασμένης κατὰ φαντασίαν, δὲν δύναται νὰ ἐξακρι- βωθῆ. Ἐδημοσίευσεν δὲ ταύτην παρ' ἐμοῦ λαβοῦσα καὶ ἡ Εἰ- κονογραφημένη ἐν ἀρ. 55 (Μάιος 1909 σ. 97). Τὸ δὲ δοθέν μοι ὑπὸ τοῦ κ. Βλαχογιάννη ἀπόκομμα τοῦ Thevet τὸ περι- λαμβάνον τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος εἰκόνα τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου ἐδώρησα εἰς τὴν Ἱστορικὴν καὶ ἔθνολογικὴν ἔταιρειάν.

Τέλος δὲ σημειωθῆτω ἐνταῦθα, ὅτι νεωτέρα εἰκὼν τοῦ Κων- σταντίνου Παλαιολόγου εὑρηται ἐζωγραφημένη ἐν τῷ ἐν Σέρ- ραις μετοχίῳ τῆς μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου τῷ ἐπ' ὀνό- ματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τιμωμένῳ, ὡς καὶ ἕτερα Ἀνδρονί- κου Παλαιολόγου τοῦ γέροντος, ἰδρυτοῦ τῆς μονῆς. Κατὰ φι- λικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Δ. Σάρρου ἀμφότεροι οἱ αὐτοκρά- τορες παριστάνονται ἐν τοιχογραφίᾳ φυσικοῦ σχεδὸν μεγέθους, ὁ δὲ Κωνσταντίνος « ἐν ἐπισήμῳ στολῆ καὶ ὀρθίᾳ θέσει » μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς « Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, τελευταίου αὐτοκράτορος Ῥωμαίων ». Οὐδετέρα τῶν ζωγραφιῶν τούτων φέρει χρονολογίαν, φαίνεται δ' ὅτι ἐγένοντο οὐχὶ πρὸ τοῦ 1864, ὅτε ἀνεκαινίσθη τὸ μετόχιον. Ἄγνωστον δὲ ἂν αἱ δύο αὗται ζωγραφίαι, ὡς καὶ ἡ τοῦ πατριάρχου Γενναδίου καὶ Ἀνδρονί- κου Παλαιολόγου τοῦ γέροντος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Τιμίου Πρα-

δρόμου, αἱ ζωγραφηθεῖσαι τῷ 1876 ὑπὸ «Πασχάλη Α. Μ.»,
περὶ ὧν οὐδένα λόγον ποιεῖται ἐν τῇ περὶ Σερρῶν μονογραφίᾳ
ὁ κ. Πέτρος Παπαγεωργίου, ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχαιότερου
ὑποδείγματος ἢ κατὰ φαντασίαν. Πιθανώτερον δὲ εἶνε τὸ δεύ-
τερον, καθ' ἃ εἰκάζει ὁ λόγιος προηγούμενος τῆς μονῆς κ. Χρι-
στόφορος περὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ δύο ζωγραφιῶν.